

A MAGYAR KÖZJEGYZŐSÉG FEJLŐDÉSE

DEVELOPOMENT OF THE NOTARY-SYSTEM IN HUNGARY

DEÁK ISTVÁN doktorjelölt

Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, közjegyző-helyettes, Kaposvár

ABSTRACT

The notary-system slowly started to spread from the Middle-Aged-Italy to the other states in Europe. Mainly it was the papal notary-system, which spread through the episcopal seats. In the ancient Hungarian history it was public officials, who attested legal transactions announced by word of mouth. In the 13th century pristalds already got concrete commissions to fact-attest. Notary-system appeared first time in Hungary on 27 Nov 1308, when Charles Robert was elected to be king by the Hungarian Parliament in the presence of Gentilis cardinal. According to the notary statute of the year of 1858, standard documents taken by notars had the force to approve, in the other words they were public attested ones. The circumstances after Trianon basically influenced the condition of notary-system. Statute (no. XLI) of the year of 1991 put into force again the old-fashioned, traditional framework of the notary-system, via re-establishing again Latin (entrepreneur) sort of notary-institution. At present there are five regional notary-chambers have been working in Hungary, organised at territorial level.

1. Bevezetés

Jelen tanulmány célja, hogy rövid áttekintést adjon az európai és annak példáján a magyar közjegyzőség fejlődéséről. A közjegyzők jeles történelmi pillanatok krónikásként szolgáltak, amikor népünk sorsfordító eseményeit hitelesen tanúsították. A jogalkalmazás szempontjából a hagyatéki eljárások lebonyolításában volt meghatározó szerepük, ami biztosította a megszerzett vagyonok igazolását. A hiteles helyi tevékenység, a mindenkori politikai akarat részbeni letéteményeseiként/közvetítőiként pedig fontos szerepet játszottak a gazdasági folyamatok biztonságának megteremtésében. A közjegyzőknek meghatározó szerepe volt/van a nem peres eljárások keretében a vagyoni/gazdasági biztonság, folytonosság fenntartásában, biztosításában.

Mára – Európa jelentősebb, nem angolszász jogi berendezkedésű államaihoz hasonlatosan - Magyarországon is a vállalkozó közjegyzőség játszik a jog és gazdasági biztonság szempontjából meghatározó szerepet. Negyed század eltelte után

napjainkban generáció váltás zajlik a közjegyzői társadalomban. A felépített hivatalok, megteremtett irodák tulajdonosai nyugdíjba vonulnak, helyüket, szerepüket új generáció veszi át. Meggyőződésem szerint – francia mintára – fontos lenne az orvosi, vagy gyógyszerészi hivatás analógiáján a közjegyzők számára is biztosítani a szabad tulajdon átruházás („praxis jog”) lehetőségét, amihez az államnak a kereteket kellene biztosítania.

2. A közjegyzőség fejlődése a bajor közjegyzőségi törvényig

A római jog szabályai szerint a jogászok kötelessége volt a periratokat, kötelevényeket, szerződéseket és végrendeleteket írni a felek számára. Azon személyeket, akik e korban iratokat szerkesztettek, a rómaiak jegyzőknek, írnokoknak, vagy tabellióknak nevezték. A római kori tabellionátus ugyan még sokban különbözött a későbbi, mai értelemben vett közjegyzőségtől, mégis vitathatatlan, hogy eredete ide vezet. A tabelliók tevékenységét törvények szabályozták s bár irataik nem voltak hiteles jelleggel felruházva, mint a középkori közjegyzők okiratai, nem kétséges, hogy a római közjegyzők jogi ügyletek írásával foglalkoztak⁹⁶.

A római jegyzők kezdetben rabszolgák s egyéb alacsony sorsú személyek voltak, ám később az irat-szerkesztők állása tekintélyében sokat emelkedett. Arkadius⁹⁷ és Honorius⁹⁸ császárok törvényben tiltották el a szolgákat az ügyiratok szerkesztésétől⁹⁹. A tabelliók intézménye a római birodalom bukását¹⁰⁰ csak a bizánci uralom alatt álló területeken és a későbbi egyház államban élte túl¹⁰¹.

A középkori európai államok a római jogból átvették a jegyzők, írkok és tabelliók intézményét, amit az új kor kihívásainak megfelelően alakították át. A folytonosság fenntartója az egyház volt, amely a jegyző intézményét még a római császárság fennállása idején, a kereszténység első századaiban átvette a római pápák kancelláriájába¹⁰².

A jegyzőknek a közhitelesség jellegével történő felruházását a szokásjog fejlesztette ki. A királyok, fejedelmek főpapok, grófok jegyzői által kiállított okira-

96 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 12. o.

97 Flavius Arkadius Augustus, a Keletrómai Birodalom császára (i.sz. 383-395-ig uralkodott)

98 Flavius Honorius Augustus, a Nyugatrómai Birodalom császára (i.sz. 393-395-ig uralkodott)

99 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 17. o.

100 i.sz. 476. szeptember 4.

101 Csukovits Enikő (1988): Közjegyzők a középkori Magyarországon. In: Rokolya Gábor (szerk.): 700 éves a közjegyzőség Magyarországon. MOKK, Budapest: 54. o.

102 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 21. o.

tokat a közvélemény közhitelességüknek¹⁰³ fogadta el. Ezen okiratok szerkesztői közhitelt érdemlő személyek voltak, mert az általuk lejegyzett tartalmakhoz érdek fűződött, az azokban foglaltak kikényszeríthetők voltak. A törvénykezési jegyzőkönyvek felvétele már önmagában is legalizálta a tabelliókat. Így fejlődött ki a tabelliók intézményéből a közjegyzői hivatás¹⁰⁴.

Itáliában a XII. század végén már olyan fejlett közjegyzői intézményt találunk, ami a közhitelesség minden elvárásának megfelelt. A közjegyzők pápai és császári tekintéllyel megbízott hiteles személyek, jelöltjeik e fontos pályára iskolában készülnek, a jegyző eljárását törvények és rendeletek szabályozták, közhitelességű okiratokat állítottak ki a peren kívüli ügyletekről, okirataikért szabályszerűen megállapított díjakat szedtek¹⁰⁵.

Itáliából Európa egyéb államaiba csak lassan kezdett áttérjedni a közjegyzőség. Főként a pápai közjegyzőség terjedt a püspöki szentszékek révén. A kánonjogi eljárások egységesítésével Európa más országaiban is megjelentek a pápai közjegyzők, akik a tárgyalások jegyzőkönyveit vezették, a felek számára beadványokat készítettek.

Franciaországnak a déli, írott jogot használó területein terjedt először a jegyzőség tovább¹⁰⁶, de nemsokára nemzeti intézménnyé vált. A szentszékek mintájára a világi törvénykezés is átalakult. A XII. századtól az ibériai félszigeten és Dalmáciában is elterjedt az intézmény, majd később, a XIII-XIV. században a kontinens szokásjoggal élő többi országában is. Az apostoli jegyzők annak érdekében, hogy a világi ügyekben is közreműködhessenek, megszerezték maguknak a császári közjegyzői címet is¹⁰⁷. Ebben az időszakban a közjegyzők hatáskörébe tartozott a diplomáciai jegyzőkönyveken túl a peren kívüli eljárások egésze.¹⁰⁸ Az okiratok szerkesztésénél alaki kellékeket kellett szem előtt tartaniuk a közjegyzőknek*.

IX. Lajos¹⁰⁹ a peres eljárást elválasztotta a peren kívülitől, s az utóbbiakat kizárólag a jegyzőkre bízta, így azoknak a működési területét pontosan meghatározta. Szép Fülöp¹¹⁰ elrendelte, hogy a jegyzők okirataikat protokollumokban (eljárásokban, nyilvántartások alapján) vezessék épp úgy, ahogy ez Itáliában kialakult. A jegyző elhalálása esetén protokollumát a bíróság kiküldötte vette át megőrzésre.

103 A közhitelesség elve azt jelenti, hogy az okirat, vagy nyilvántartás hitelesen tanúsítja a feltüntetett adatok, továbbá a feljegyzett jogok és tények fennállását.

104 Oesterley: Das deutsche Notariat. I. § 22.

105 Gaudentius: Bibliotheca juridica medii aevi. Bononiae. Ranierii de Perusio. Ars Notaria. II. 27.o.

106 Cukovits Enikő (1988): Közjegyzők a középkori Magyarországon. In: Rokolya Gábor (szerk.): 700 éves a közjegyzőség Magyarországon. MOKK, Budapest: 55. o.

107 1311-ben az orleansi egymázmege Bordis plébániájának dézsma-ügyében Guaricino János olasz származású apostoli és császári közjegyző szerkesztette az okiratokat. Regesta Clementis pp. V. VI. 44. o

108 Rolandinus: Summa Artis Notariae I. 808. o.

109 Francia király, uralkodása: 1226-1270.

110 Francia király, uralkodása: 1285-1314.

I. Ferenc¹¹¹ rendeletben szabályozta, hogy a párizsi jegyzők okirataikat írnokaik által is megfogalmazhatták. IX. Károly¹¹² pedig elrendelte már, hogy az iratokat tanuk is írják alá¹¹³.

A nagy francia forradalom utáni új eszmék hatása alatt született meg az 1803. évi¹¹⁴ jegyzőségi törvény, mely szerint a jegyző közhivatalnok, akinek legfőbb feladata, hogy mindazon ügyletekről és szerződésekről, melyeknek a felek hiteles jelleget kívánnak tulajdonítani, közhiteles jelleget adott, s az elkészült okiratokat letétben kellett megőriznie. A jegyzők kinevezése életfogytig tartott a kinevezési helyen. Kiadványaik közhitelességgel bírtak, az egész ország területén végrehajthatóak voltak. Az eredeti iratokat a közjegyző köteles volt megőrizni, s azokról kimutatást vezetni. A jegyző kinevezésével egy időben a kormány által megállapított óvadékot volt köteles letétbe helyezni. A kinevezéshez a törvény betöltött 25. életévet, a közhitelességű okiratok szerkesztéséhez szükséges képzettséget, valamint előzetes gyakorlatot kívánt meg¹¹⁵.

A törvényben érvényre jutott a polgárnak a szabad rendelkezése, amelyet a közjegyző előtt nyilvánított ki, s a közjegyző volt a letéteményese azon szuverenitásnak, amellyel a szabad polgár rendelkezett. A közjegyző hivatali önállósággal rendelkezett, hatáskörében a törvény által elismert függetlenséggel járt el, sem eljárása megkezdéséhez, sem pedig befejezéséhez a bíróságtól nem igényelt hozzájárulást.

A francia jegyzőségi törvény alapja lett a XIX századi európai közjegyzőségeknek. Poroszországban a francia uralom alatt a közjegyzőség is meghonosodott. Németországban ugyanakkor az egyéni szabadság az állam mindenhatóságával szemben kevésbé érvényesülhetett, mint Franciaországban¹¹⁶.

Bajorországban 1861. november 10-én életbe lépett a közjegyzői törvény, mely szerint a bajor közjegyző nem alárendeltje a bíróságnak, sem meghatalmazást, sem pedig jóváhagyást nem kért attól. A kamarai rendszert ugyan átvette a bajor törvény, ugyanakkor a jegyzői kamara fegyelmi jogokkal nem volt felruházva. A hivatal minden állami hivataltól elkülönült. A bajor jegyzőnek mégis kisebb hatásköre volt, mint a francia közjegyzőnek¹¹⁷.

111 Francia király, uralkodása: 1515-1547.

112 Francia király, uralkodása: 1560-1574.

113 Szokolay István (1858): A közjegyzőség, Pest, 36. o.

114 hatályba lépett 1803. március 16.-án.

115 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 251-252. o.

116 Charmant Oszkár (1895): Folyóirat a perenküüli törvénykezés és közjegyzői gyakorlat számára. I. évf. I. sz. 4. o.

117 Stahl, J.: Bürgerliche Gesetzbuch, für das Notariat das bayrische Notariatsgesetz vom 9.. Nördl 1881. –Bayern. 42. o.

3. A közjegyzőség fejlődése a Magyarországon

A magyar történetiség kezdetén a fejedelmek, illetve azok vezértársai élő beszéddel adták elő szándékaikat, a szerződéseket szóban kötötték. A közhiteles személyek ezeket az élőszóval kihirdetett jogügyleteket tanúsították. Ezeket a személyeket (szláv szóval) pristáldoknak (pristav: ott-állót, jelenlévőt jelent) hívták. Nem csak a királyoknak, nádoroknak és egyéb bírácoknak, hanem a püspököknek, fő- és alispánoknak, főespereseknek is voltak pristaldusaik¹¹⁸. Ajándékozásoknál, birtokadományozásoknál, testületek alapításánál és javadalmazásánál a pristáldok, mint ténytanúsítók szerepeltek. Egyes vélemények szerint bizonyos körben ilyen szerepet a poroszlók is elláttak¹¹⁹. 1067-ben a Zasty apátság alapító-levele szerint az apátság javadalmazásánál a jogi tényt Apa pristáld, Chycha fia, továbbá Ide és Figedy pristáldok tanúsították¹²⁰.

A magyar írásbeliség első korszakában a jogi ügyletek közhitelességű ténytanúsítói és a bírói ítéletek végrehajtói is a pristáldok voltak. Később a törvények körülírták a jogi ügyletek kötéséhez és a tények közhitelességű tanúsítására kiküldött bizalmi férfiak kötelességeit. Az ilyen hatósági kiküldötteket királyi embereknek (homo regius) nevezték. A pristáld ténytanúsítását pristáldságnak hívták**.

Az élőlőszóbeli tanúsítás mellett a XI. században megjelentek írásbeliség első képviselői, (német mintára) a királyi kancelláriák, s vele együtt a királyi közjegyzők¹²¹, a hiteles helyek, melyek őrizték a magyar családok szerzett jogait, kiváltságait. Az Árpád-ház kihalásáig, majd utána a Hunyadiak koráig érdemi változásra nem került sor.

A szóbeliség helyébe lépő írásbeliség terjedésének köszönhetően az első hiteles helyek¹²² a XII. század végén kezdtek működni Magyarországon¹²³, párhuzamosan az állandó bíróságok terjedésével. Az egyházi szervezet új, közhitelességet biztosító funkcióval bővült¹²⁴. A legjelentősebb szerepet a székes- és társas káptalanok játszották, majd a XII. század közepétől a királyi monostorok is bekapcsolódtak¹²⁵.

118 Szilágyi Sándor (1876): Századok, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 337. o.

119 Rokolya Gábor (2009): A polgári közjegyzőség emlékezete 1875-1949. MOKK, Budapest, 13. o.

120 Szilágyi Sándor (1876): Századok, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 440. o.

121 Fejérpataky László (1885): A kir. kancellária az Árpádok korában, Budapest, 23. o.

122 A magyar közhitelesség legfontosabb középkori és újkori szervei (locus authenticus et credibilis) voltak, amelyek a középkori igazságszolgáltatás keretei között a közjegyzői feladatokon túl hatósági szolgáltatást is teljesítettek.

123 Solymosi László (1984): A hiteleshelyi pecséthasználát kezdeteihez. In: Magyar Herold, Budapest 91-139. o.

124 Kőfalvi Tamás (1988): A hiteles helyek mint a magyarországi közjegyzőség előzményei; In: Rokolya Gábor (szerk.): 700 éves a közjegyzőség Magyarországon. MOKK, Budapest, 13. o.

125 Szentpétery Imre (1930): Magyar Oklevéltan, Budapest, 122-125. o.

A hiteles helyeken készített oklevelek csak a világi bíróságok előtt rendelkeztek teljes bizonyító erővel, míg az egyházi bíróságok előtt a jogkeresők csak a császári vagy a pápai közjegyzők okleveleit használhatták fel¹²⁶.

A hiteleshelyi tevékenység, mint új funkció a XIII. század folyamán a püspöki, káptalani székhely történetében is változásokat hozott. Európa csaknem minden középkori eredetre visszamenő püspökvárosában Krakkótól Mainzig, így Magyarországon, például Pécsen is, a mai napig a városok ékességét képezik az ekkor kialakított utcák (pl. Káptalan utca). A közhitelű oklevéladás nyitottá tette a káptalant a laikusok, a köznép irányába. Ez a nyitottság megkövetelte a püspökségi központok jelentős átalakítását is, amit a régészeti kutatások egyértelműen alátámasztanak.¹²⁷

A káptalanok és a konventek oklevéladó tevékenységének változása a fennmaradt összes középkori oklevél arányában***

Időszak	Káptalanok	Konventek	Összes oklevél
1101-1200	4	0	462
1201-1300	2.956	514	13.886
1301-1400	19.173	7.196	73.260
1401-1500	24.247	23.819	154.499
1501-1526	8.727	10.502	58.874

A közjegyzőség Magyarországon 1308. november 27-én jelent meg először, amikor a magyar országgyűlés Károly Róbertet Gentilis bíboros jelenlétében királlyá választotta. Ezen a napon Gentilis pápai követ Pontecurvo Jánost és Sanguineto Vilmost, mint apostoli és császári tekintéllyel meghatalmazott közjegyzőket bízta meg a választás hitelesítésére, valamint erről okirat készítésére¹²⁸.

A tabellionatus Nagy Lajos király idejében kezdett elterjedni Magyarországon.

Nagy Lajos korából maradt ránk az Ars Notarialis, azaz a közjegyzőség tudománya, amely pontosan szabályozta a jogi ügyletek iratainak szerkesztését, a jegyzői eljárás szabályait, a közhitelességű iratok formuláit¹²⁹.

Mátyás király 1458. évi XXX. törvénycikke a hiteles helyeknek a jogtalan birtokfoglalás tanúsítása ügyében való közreműködését írta elő, míg a XXXVIII. tc.

126 Koszta László (2009): A Magyar Székeskáptalanok kanonokjai és a hiteleshelyi tevékenység 1200 és 1350 között; *Loca Credibla, Hiteleshelyek a középkori Magyarországon* In.: Fedele Tamás-Bilkei Irén (szerk.) Pécs, 75-76. o.

127 Rokolya Gábor (2009): A polgári közjegyzőség emlékezete 1875-1949. MOKK. Budapest 13. o.

128 Káptalan: Püspökséghez, vagy egyházmegyéhez rendelt katolikus egyház-igazgatási testület, vagy a szerzetesrendek intéző testületeinek gyűlése; Konvent: egyházi (szerzetesrendi) kolostorok szavazati joggal rendelkező tagjainak tanácskozó ülése.

129 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, : 91. o.

a káptalanok és konventek¹³⁰ kiadványainak díjszabását rendezte. A hiteles helyen történt fizetések után – a szabályozás alapján – a káptalan tized-, illetőleg kilenced részt nem követelhetett¹³¹.

A pápai és császári közjegyzők a mohácsi vész után nyomtalanul eltűntek. Ennek oka, hogy a Pécsi Egyetemen, ahol a magyarországi közjegyzők nagy részét képezték, az oktatás megszűnt¹³².

Az esztergomi érseknek, mint Magyarország primásának kiváltságai közé tartozott a közjegyzők és doktorok kinevezésének joga, de mellette más főpapoknak is adott a pápa a közjegyzői kinevezésre meghatalmazást¹³³.

A mohácsi vész után a szabad királyi városok mellőzték a hiteles helyek okiratait. A városi tanács jegyzője szerkesztette a peres és peren kívüli eljárások okiratait. A jegyző állította ki a feleknek az örökösödési, valamint birtokbecslési iratokat is.

Az 1858. évi jegyzői törvény szerint a szabályszerűen felvett jegyzői dokumentumok teljes bizonyító erővel bírtak, tehát közhitelesek voltak. A közjegyzőnek az iratok szerkesztésénél megnyilvánuló önállósága azt jelentette, hogy azok nem igényeltek záradékot, vagy jóváhagyást. A törvény azonban a közjegyzői okirat végrehajthatóságáról nem rendelkezett¹³⁴. A jegyző „császári és királyi közjegyző”-ként járt el, pecsétje a kétfejű sast ábrázolta, ami ellenérzéseket keltett a polgárságban.

1858-ban I. Ferencz József császári pátenssel Magyar-, Horvát- és Tótországra is kiterjesztette az osztrák jegyzői rendtartást¹³⁵.

Az abszolutizmus hanyatlásával egy időben erőre kaptak a nemzeti mozgalmak, amelyek a nacionalizmus jegyében elsöpörték a császári és királyi osztrák jegyzőséget is. 1866-ban a közjegyzői hivatalt megszüntették, az okiratokat, valamint a hivatalos eljárások tanúsítványait a törvényszékek kezelték¹³⁶.

A szabadságharc bukását követően Magyarországon életbe léptették az Osztrák Polgári Törvénykönyvet, melyhez hozzá igazították a törvénykezési szervezetet is. 1852-ben ideiglenes jelleggel életbe lépett az osztrák polgári perrendtartás szabályozása¹³⁷. Miután a közhitelű okiratok kiállítása a császárságban a közjegyzők

130 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 105. o.

131 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 189. o.

132 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 116. o.

133 Fejérpataky: Magyarországi városok régi számadás könyvei. 268. o.

134 Szokolay István (1859): A közjegyzőség az összehasonlító jogtudomány alapján, Pest, 103. o.

135 Mivel ebben az időszakban hazánkban a közigazgatásban is használták a jegyző szót, ezért a közjegyzők feljogosították a császári és királyi jegyző cím használatára. Rokolya I. 18. o.

136 Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest, 273-274 o.

137 Homoki-Nagy Mária (1988): Megjegyzések a magyar királyi közjegyzőség történetéhez. In.: 700 éves a közjegyzőség Magyarországon (szerk.: Rokolya Gábor), MOKK, Budapest, 75. o.

feladata volt, így Magyarországon is szükségessé vált a közjegyzői hivatalok felállítását. A császári és királyi közjegyzői intézményt 1858-ban¹³⁸ nyílt parancssal honosították meg Magyarországon, amely egyben a hiteles helyek tevékenységének végét is jelentette.

Az osztrák és a bajor jegyzőségi törvények szem előtt tartásával jött létre az 1874. évi XXXV. törvénycikk a magyar királyi közjegyzőségről. E szerint a közjegyzői hivatal és a közjegyző autonóm entitás. A közjegyzői kamara, illetve annak hatásköre a szabadelvűségen alapult, vetekedett a francia szabályozással. Ugyanakkor a közjegyzői hatáskörök tekintetében nagyon konzervatív volt a törvény.

A jogszabály alapján a közjegyző hatásköre kiterjed: a) közokiratok felvételére; b) végrendeletek felvételére; c) tanúsítványok kiállítására; d) okiratok, értékek őrzésére; e) hagyatéki ügyek körüli eljárásra; f) bírói megbízások teljesítésére¹³⁹.

Ebben az időszakban Ausztriában 23.700, Franciaországban 4.500, Olaszországban 4.675, Magyarországon 64.525 lakosra jutott egy közjegyző¹⁴⁰.

A királyi közjegyzőkről szóló törvény alapján országosan a királyi törvényszékek székhelyeinek megfelelően 213 közjegyzői székhelyet, valamint tíz (tizenegy)**** regionális közjegyzői kamarát állítottak fel.

A közjegyzői okiratok érvényesülését jelentősen nehezítette, hogy a közjegyzői törvény alapján a közjegyzői okiratok végrehajtásának elrendelését, a végrehajtási eljárások kifogását is bírósági hatáskörbe rendelte. Telekkönyvi ügyekben nem került bevezetésre a közjegyzői eljárás kényszere.

A Trianon utáni állapotok a közjegyzőség helyzetét is alapvetően befolyásolták. 1918-ban még 329 közjegyző szolgált az országban. A békediktátum után már csak 139 közjegyzői székhely maradt¹⁴¹.

1920-ban a jogbiztonság erősítése érdekében az igazságügyi kormányzat elhatározta az okirati kényszer kidolgozását. Az okirati kényszer bevezetése nem közjegyzői kényszert jelentett, de előre lépés lehetett volna, ha a községi jegyzők helyett az ügyvédek és a közjegyzők nyertek volna jogosítványt az okiratok szerkesztésére¹⁴².

1944-től a szovjet rendszer a közjegyzői rendszert sem hagyta meg régi formájában. A kamarák élére új elnököket választottak, Budapesten a közjegyzői kamara újjászervezése helyett ideiglenes intézőbizottság járt el a kamara elnök-

138 Bónis György-Degré Alajos-Varga Endre (1996): A magyar bírósági szervezet és perjog története, Zalaegerszeg, 205. o

139 1874:XXXV. tc. 53. §.

140 Blum Béla (1896): A közjegyzői törvények (1874:XXXV. t.cz és 1886: VII. t.cz.) magyarázata kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894: XVI. törvénycikk idevonatkozó intézkedéseivel. Grill Károly könyvkereskedése, Budapest, 14. o.

141 Rokolya Gábor (2009): A polgári közjegyzőség emlékezete 1875-1949. MOKK. Budapest, 55. o.

142 Fekete László (1926): Az okirati kényszer. Jogtudományi Közöny, 1926. 6. szám 48-49. pp.

sége helyett. A királyi közjegyző elnevezése pedig 1945. október 31-től közjegyzőre változott¹⁴³.

A 4090/1949. (VI.14.) Kor. sz. rendelet megszüntette a magánközjegyzői intézményt. A közjegyzők és közjegyző-helyettesek állami alkalmazottakká váltak. Megszűntek a közjegyzői kamarák. A közjegyzők a járásbírók mellett működtek tovább. 1956-tól a fővárosi kerületi bíróságok mellé kinevezett közjegyzők a Budapesti Állami Közjegyzők irodájában folytatták tevékenységüket. A közjegyzői tevékenység kereteit az 1972. évi IV. törvény szabályozta. Ezen időszak a magyar közjegyzőség történetének egyik legnehezebb időszaka. A közjegyző a jogászai társadalom egyik legalacsonyabban jegyzett személyisége volt.

Az 1991. évi XLI. törvény állította vissza a közjegyzői tevékenységnek a régi, klasszikus hagyományokon nyugvó kereteit megteremtve ismét latin típusú (válalkozói) közjegyzőség intézményét.

A Magyar Országos Közjegyzői Kamarát 5 területi kamara alkotja, így a Budapesti Közjegyzői Kamara: a Fővárosi, a Tatabányai, a Balassagyarmati és a Budapest Környéki Törvényszék illetékességi területén; a Győri Közjegyzői Kamara: a Győri, a Szombathelyi, a Veszprémi és a Zalaegerszegi Törvényszék illetékességének megfelelően; a Miskolci Közjegyzői Kamara: a Miskolci, a Debreceni, az Egri és a Nyíregyházi Törvényszékek területének megfelelően; a Pécsi Közjegyzői Kamara: a Pécsi, a Székesfehérvári, a Kaposvári és a Szekszárdi Törvényszék illetékességén; végül a Szegedi Közjegyzői Kamara: a Kecskeméti, a Gyulai, a Szegedi és a Szolnoki Törvényszék illetékességi területén jár el.

Jelen dolgozat elkészítésének idején az országban összesen 315 közjegyző, 342 közjegyző-helyettes és 158 közjegyzőjelölt működik.

Jegyzetek

- * Első volt az Isten nevének említése, utána a polgári év, hónap, nap, óra, hely (megye, község, ház) a pápa, vagy a császár neve, uralkodási éve, a jegyző és a tanúk neve, a felek megjelölése. Ezek után az ügy leírása. Az okirat végén jelzi a közjegyző, hogy a felek az általa leírt ügyletről hiteles kiadmányt kértek, amit ő tabellói tiszténél fogva tett meg. Ezután megismételte az ügylet idejét, helyét, a jelenlévő felek és tanúk neveit. A hitelesítő záradék a következő volt: És én X. Y. apostoli vagy császári tekintéllyel közjegyző, vagy esküdt bíró, tabellio, mint a fentebb leírt szerződés kötésén, jogügyletnél, nyilatkozatnál a fent leírt tanukkal együtt jelen voltam, s mindazt amit láttam, halottam, leírtam, azokról a jelen közokiratot kiállítottam és aláírtam, mint a történetek bizonyítására szolgáló közhitelességű személy. Végül a közjegyző aláírása vagy/és nyomása. Diplomáciai emlékek az Anjoukorból. VII.401.
- ** Az 1435. évi VIII. tc. 6. §-a bíróságot ró azon királyi emberre, aki a királyi levéllel kirendelttven, a végrehajtásokban nem akar eljárni. Az 1486. évi LXXIV. tc. mindazon ténykedéseket, melyeket a hiteles személyek végeznek végrehajtásnak (executiones) nevez. A pristáldoknak a végrehajtásokban való eljárását közhitelességű ténytanúsításnak hívjuk.

143 Rokolya Gábor (2012): A közjegyzői intézmény fejlődése a polgári korban. PhD értekezés. Miskolc, 305-306. pp.

- *** A káptalanok és a konventek okleveleinek számadatai a nem hiteles helyi okleveleket is tartalmazzák, ezek aránya azonban a hiteles helyi oklevelekéhez viszonyítva elhanyagolható. A változások bemutatásának alapját a fennmaradt oklevelek száma képezte, annak a figyelmen kívül hagyásával, hogy a fennmaradt anyag mennyire reprezentálja a tényleges oklevélkiadást. Kőfalvi Tamás (1988): A hiteles helyek mint a magyarországi közjegyzőség előzményei; In: Rokolya Gábor (szerk.): 700 éves a közjegyzőség Magyarországon. MOKK, Budapest, 17. o.
- **** Aradi, Budapesti, Debreceni, Kassai, Kolozsvári, Pécsi, Pozsonyi, Szegedi, Szombathelyi, Temesvári. A tizenegyedik a fiumei közjegyzőség volt. Ekkor egyetlen, 1892-től kettő közjegyzői székhely működött itt. A fiumei közjegyzők azonban nem tartoztak közjegyzői kamarához, a kamarai teendőket a Fiumei Királyi Törvényszék látta el. Rokolya Gábor (2012): A közjegyzői intézmény fejlődése a polgári korban. PhD értekezés. Miskolc, 82. o.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1875:XXXV. tc.; Magyar Törvénytár, Budapest, 1896.
- Blum Béla (1896): A közjegyzői törvények (1874:XXXV. t.cz és 1886: VII. t.cz.) magyarázata kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894: XVI. törvénycikk idevonatkozó intézkedéseivel. Grill Károly könyvkereskedése, Budapest,
- Bónis György-Degré Alajos-Varga Endre (1996): A magyar bírósági szervezet és perjog története, Zalaegerszeg,
- Charmant Oszkár (1895): Folyóirat a perenkivüli törvénykezés és közjegyzői gyakorlat számára. I. évf. I. sz. 4.
- Csukovits Enikő (1988): Közjegyzők a középkori Magyarországon. In: Rokolya Gábor (szerk.): 700 éves a közjegyzőség Magyarországon. MOKK, Budapest
- Dumont, Jean: Corps universel diplomatique du droit. I. 1. 303. <https://books.google.hu/books?id=7FJLAAAACAAJ&pg=PA308&lpg=PA308&dq=Dumont:+Corps+universel+diplomatique+du+droit.+I.+1.+303.&source=bl&ots=hUAgFDZPmo&sig=kw6eO-yPXRdQo2lyO5HFA7OdJyKA&hl=hu&sa=X&ei=iSfSVPLxLoPtUr29gsgL&ved=0CB8Q-6AEwAA#v=onepage&q=Dumont%3A%20Corps%20universel%20diplomatique%20du%20droit.%20I.%201.%20303.&f=false>; Letöltve: 2015. február 4.
- Érdújhelyi Menyhért (1899): A közjegyzőség és a hiteles helyek Története Magyarországon, M. Kir. Közjegyzők Országos Egyesület, Budapest,
- Fejérpataky László (1885): A kir. kancellária az Árpádok korában, Budapest,
- Fekete László (1926): Az okirati kényszer. Jogtudományi Közlöny, 1926. 6. szám
- Gaudentius, Augustus: Bibliotheca juridica Medii Aevi. Bononiae 1892. II. 27. Ranierii de Perusio. Ars Notaria. II. http://archive.org/stream/lescuoledellanti00cava/lescuoledellanti00cava_djvu.txt; Letöltve: 2015. február 18.
- Homoki-Nagy Mária (1988): Megjegyzések a magyar királyi közjegyzőség történetéhez. In.: 700 éves a közjegyzőség Magyarországon (szerk.: Rokolya Gábor), MOKK, Budapest,
- Kosztai László (2009): A Magyar Székeskáptalanok kanonokjai és a hiteleshelyi tevékenység 1200 és 1350 között; Loca Credibla, Hiteleshelyek a középkori Magyarországon In.: Fedeles Tamás-Bilkei Irén (szerk.) Pécs,
- Kőfalvi Tamás (1988): A hiteles helyek mint a magyarországi közjegyzőség előzményei; In: Rokolya Gábor (szerk.): 700 éves a közjegyzőség Magyarországon. MOKK, Budapest,

- Magyar diplomáciai emlékek az Anjou korból; Szerk.: Wenczel Gusztáv, Budapest, 1875, MTA Könyvkiadó Hivatala;
- Oesterley, Ferdinand: Das Deutsche Notariat; Hannover, 1842; <http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/klcio/0010/exec/books/%22179064%22>; Letöltve: 2015. február 4.
- Regesta Clementis pp. V. VI. 44.; <http://www.newadvent.org/cathen/12715a.htm>; Letöltve: 2015. február 14.
- Rokolya Gábor (2009): A polgári közjegyzőség emlékezete 1875-1949. MOKK. Budapest,
- Rokolya Gábor (2012): A közjegyzői intézmény fejlődése a polgári korban. PhD értekezés. Miskolc,
- Rolandinus Passagerii: Summa Artis Notariae (1590) <https://archive.org/details/RolandinusSummaArtisNotariae1590> Letöltve: 2015. február 8.
- Solymosi László (1984): A hiteleshelyi pecséthasználat kezdeteihez. In: Magyar Herold, Budapest
- Stahl: Die Notariatsgesetze für Bayern. Nördl 1881. –Bayern. 42.
- Szilágyi Sándor (1876): Századok, Magyar Történelmi Társulat, Budapest,
- Szentpétery Imre (1930): Magyar Oklevéltan, Budapest, . 122-125.
- Szokolay István (1858): A közjegyzőség, Pest,
- Szokolay István (1859): A közjegyzőség az összehasonlító jogtudomány alapján, Pest,
- Telman Sándor (1931): Vészjel. Királyi Közjegyzők Közlönye. 1931. 9. szám